

บทที่ 1

ตอนที่ 1

บทนำ

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในภาษาถิ่นลำพูน มีคำหลายชนิดซึ่งสามารถทำหน้าที่ขยาย
คำกริยาได้

ตัวอย่าง

lu:k⁴ mu:² lon⁴ paj¹

ลูก หมู วิ่ง ไป

lu:k⁴ mu:² caʔ² lon⁴

ลูก หมู จะ วิ่ง

lu:k⁴ mu:² khon¹ lon⁴

ลูก หมู คง วิ่ง

/paj¹/ "ไป" /caʔ²/ "จะ" และ /khon¹/ "คง" ต่างเป็นคำขยาย
กริยา /lon⁴/ "วิ่ง" แต่ตำแหน่งของคำแตกต่างกัน คือ /paj¹/ "ไป" อยู่หลังคำ
กริยา /lon⁴/ "วิ่ง" ส่วน /ca²/ "จะ" และ /khon¹/ "คง" อยู่หน้าคำกริยา
/lon⁴/ "วิ่ง" คำเหล่านี้อาจใช้รวมกันก็ได้

ตัวอย่าง

lu:k⁴ mu:² caʔ² lon⁴ paj¹

ลูก หมู จะ วิ่ง ไป

lu:k⁴ mu:² khon¹ lon⁴ paj¹

ลูก หมู คง วิ่ง ไป

lu:k ⁴	mu: ²	caʔ ²	lon ⁴	paj ¹	
ลูก	นม	จะ	วิ่ง	ไป	
lu:k ⁴	mu: ²	khon ¹	caʔ ²	lon ⁴	paj ¹
ลูก	นม	คง	จะ	วิ่ง	ไป

ก๊วยเห่คั้งกล่าวผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาว่า ในภาษาถิ่นสำทูนมีคำชนิคไค้ม่างที่สามารถทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาได้เมื่อปรากฏร่วมกับคำกริยาแล้ว คำขยายกริยาจะอยู่ในตำแหน่งไค้ไค้ม่าง และคำชนิคต่าง ๆ ที่สามารถทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาไค้จะทำหน้าที่ตามลำพัง หรือทำหน้าที่ร่วมกัน อีกประการหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าปัจจุบันมีงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับคำขยายกริยาในภาษากุงเพา มากพอสมควร แต่คำขยายกริยาในภาษาถิ่นต่าง ๆ ยังมีไค้มีผู้ไค้ศึกษาค้นคว้าไค้โดยตรง ผู้วิจัยจึงเลือกเรื่องคำขยายกริยาในภาษาถิ่นสำทูนเป็นหัวข้อของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

ข้อความของปัญหา

ข้อความของปัญหาที่จะวิจัย คือ คำขยายกริยาในภาษาถิ่นสำทูน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาว่าคำขยายกริยาในภาษาถิ่นสำทูนมีกี่ประเภท แต่ละประเภทมีคำชนิคไค้ม่าง ปรากฏในตำแหน่งไค้ไค้ใดในประโยค และคำชนิคต่าง ๆ เหล่านี้จะสามารถทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาตามลำพังได้ หรือต้องทำหน้าที่ร่วมกับคำชนิคอื่น ๆ

แนวเหตุผลทฤษฎีที่สำคัญหรือสมมุติฐาน

ในภาษาถิ่นสำทูนมีคำหลายชนิคที่สามารถทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาได้ ไค้โดยอาจมีตำแหน่งอยู่หน้าคำกริยา หลังคำกริยา หรืออาจมีตำแหน่งไค้ทั้งหน้าและหลังคำกริยา และคำที่ทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาเหล่านี้เมื่อประกอบเข้ากับคำกริยาแล้วจะช่วยให้ความหมายของคำกริยาชัดเจนขึ้น สำหรับการจักษนิคของคำหรือการแบ่งหมวดคำจะใช้ความหมายของคำเป็นหลัก

ขอบเขตของการวิจัย

1. จะศึกษาเฉพาะเรื่องคำขยายกริยาในภาษาถิ่นสำพูดเท่านั้น
2. ภาษาที่นำมาศึกษาเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวันที่ได้ใน เขตตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. ข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นภาษาพูดที่ผู้วิจัยและบุคคลทั่ว ๆ ไปใช้มิได้ครอบคลุมไปถึงภาษาเขียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบหาเอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา
2. เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าของภาษาเอง และจากการสนทนากับบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่นำมาแบ่งเป็นชนิดต่าง ๆ โดยอาศัยความหมายของคำเป็นหลัก แล้วพิจารณาว่าคำชนิดใดบ้างที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยาได้ และจัดเป็นคำขยายกริยาประเภทใด สามารถปรากฏร่วมกันเพื่อทำหน้าที่ขยายคำกริยาได้หรือไม่ คำชนิดใดบ้างที่สามารถปรากฏร่วมกันได้ การปรากฏร่วมกันของคำชนิดต่าง ๆ มีลักษณะอย่างไร
4. แสดงจำนวนคำและรายการคำของคำแต่ละชนิดที่สามารถทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาได้ไว้ในภาคผนวก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ทำให้ทราบว่าคำชนิดใดบ้างที่สามารถทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาได้ คำแต่ละชนิดเหล่านั้นจัดเป็นคำขยายกริยาประเภทใด สามารถปรากฏร่วมกันเพื่อทำหน้าที่ขยายคำกริยาได้หรือไม่อย่างไร นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ก็ยังคงอาจเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาค้นคว้าทางคำหน้าที่ของคำในภาษาถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

งานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

พระยาอุปกิตศิลปสาร ไก่กล้าวถึงคำที่ใช้ช่วยคำกริยาไว้ในหนังสือหลักภาษาไทย ว่า ไก่แก่คำกริยานุเคราะห์ และ คำวิเศษณ์

1. คำกริยานุเคราะห์ หมายถึงคำกริยาที่ใช้ช่วยคำกริยาอื่น ๆ ให้ได้ความครบตามมาลา กาล และ วาจก คำกริยานุเคราะห์แบ่งเป็น 2 จำพวก คือ

1.1 พวกที่ใช้เป็นคำกริยานุเคราะห์อย่างเดี่ยว เช่น คง พึง กำลัง จะ ฯลฯ

1.2 พวกกริยาอื่นที่นำมาใช้เป็นกริยานุเคราะห์ เช่น ต้อง ได้ อยู่ เคย ฯลฯ

คำกริยานุเคราะห์ เมื่อใช้ขยายคำกริยาอื่น ๆ จะช่วยมีหน้าที่ดังนี้

1. ช่วยบอกมาลา

1.1 นิเทศมาลา	เช่น	ควร	นำ
1.2 ปรีกัลปมาลา	เช่น	เห็น	ท่าจะ
1.3 ศักกิมมาลา	เช่น	คง	ต้อง
1.4 อาณัติมาลา	เช่น	จง	อย่า

2. ช่วยบอกกาล

2.1 ปรีคยุบันกาล	เช่น	กำลัง	ยัง
2.2 อคิตกาล	เช่น	ได้	เคย
2.3 อนาคตกาล	เช่น	จะ	จะได้
2.4 อนุตกาล	เช่น	ยอม	มัก
2.5 กาลสมบูรณ์	เช่น	- แล้ว -	เสร็จ
2.6 กาลซ้อน	ใช้กริยานุเคราะห์บอกกาลอื่น ๆ ซ้อนกัน เช่น กำลังจะ		ยังจะ - อยู่

3. ช่วยบอกวาจก

1. กรรมวาจก	เช่น	ถูก	ถูกให้

2. การิศวจาก เช่น ถูก ให้

2. คำวิเศษณ์ หมายถึง คำที่ใช้ประกอบคำอื่นใหม่เพื่อความแปลกออกไป
คำวิเศษณ์ที่ใช้ประกอบคำกริยาแบ่งเป็น 2 จำพวก คือ

2.1 พวกประกอบข้างหน้า ได้แก่

1. ประมาณวิเศษณ์บางคำ เช่น จน เกือบ
2. ประติเศษวิเศษณ์ เช่น บໍ ไม้

2.2 พวกประกอบต่าง ๆ สามารถใช้ประกอบได้ทั้งข้างหน้า และข้าง
หลังคำกริยา ได้แก่

1. คำวิเศษณ์ที่เป็นคำประสม เช่น เคี้ยวนี้ ทันใดนั้น
2. ปฤจฉาวิเศษณ์ เช่น ทำไม เหตุไร
3. ประติเศษวิเศษณ์บางคำ เช่น มิได้ หา - ไม้
4. ประติชญาวิเศษณ์ เช่น จะ ขอรบ¹

ดร. วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ ได้กล่าวถึงคำที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยาได้ไว้ในหนังสือ
โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์ว่ามี 7 หมวดคำ คือ

1. คำช่วยหน้ากริยา เช่น จะ เกือบ
2. คำช่วยหลังกริยา เช่น อยู่ แล้ว
3. คำปฏิเสธ เช่น ไม่ มิ
4. คำหน้ากริยา ได้แก่ ไป มา
5. คำหลังกริยา เช่น เข้า ออก
6. คำกริยาวิเศษณ์ เช่น เสมอ บ่อย
7. คำลงท้าย เช่น คะ ครับ

¹พระยาอุปถัมภ์ศิลปสาร, หลักภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทย
วัฒนาพานิช, 2522) หน้า 147-150.

²วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์ (กรุงเทพ
มหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520) หน้า 78.

วลีย์ ฉิมไพบูลย์ ได้ให้คำจำกัดความคำช่วยกริยาว่า เป็นคำที่ปรากฏตามลำดับ โดยไม่มีคำกริยาปรากฏร่วมอยู่ด้วยไม่ได้ ในประโยคที่เป็นประโยคเริ่มคำช่วยกริยาจะต้องปรากฏร่วมกับคำกริยาเสมอ คำช่วยกริยาในภาษาไทยอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ โดยอาศัยตำแหน่งที่คำช่วยกริยานั้น ปรากฏร่วมกับคำกริยาเป็นหลัก คือ

1. คำช่วยหน้า คือ คำช่วยกริยาที่ปรากฏหน้าคำกริยา แบ่งเป็น 2 ประเภท

คือ

1.1 คำเดี่ยว คือ คำช่วยหน้าที่ปรากฏตามลำดับหน้าคำกริยาได้ (โดยไม่มี "จะ" ตาม) เช่น เกือบ กำลัง ต้อง ฯลฯ

1.2 คำผสม คือ คำช่วยหน้าที่ปรากฏตามลำดับหน้าคำกริยาไม่ได้ จะต้องตามด้วย "จะ" เสมอ เช่น เห็นจะ คล้ายจะ ทาจะ ฯลฯ

2. คำช่วยกลาง คือ คำช่วยกริยาที่ปรากฏระหว่างคำกริยา แบ่งเป็น 2 ประเภท

คือ

2.1 คำเดี่ยว คือ คำช่วยกลางที่ปรากฏตามลำดับระหว่างคำกริยาได้ (โดยไม่มี "จะ" หรือ "ไม่" ตาม) เช่น แพบ เฝิง ค่อย ฯลฯ

2.2 คำผสม คือ คำช่วยกลางที่ปรากฏตามลำดับระหว่างคำกริยาไม่ได้จะต้องตามด้วย "จะ" หรือ "ไม่" เสมอ เช่น เหมือนจะ ยังไม่ ฯลฯ

3. คำช่วยหลัง คือ คำช่วยกริยาที่ปรากฏหลังคำกริยา เช่น ขึ้น ลง แล้ว ฯลฯ คำเหล่านี้อาจปรากฏร่วมกันเป็นวลีของคำช่วยหลังได้ เช่น ขึ้นแล้ว ลงแล้ว ฯลฯ¹

ดร.บรรจบ พันธุเมธา ได้กล่าวถึงภาคขยายไว้ในหนังสือลักษณะภาษาไทย ว่า ภาคขยายแบ่งเป็น 2 พวก คือ ขยายผู้ทำ หรือ ผู้ถูกเรียกว่าคุณศัพท์ และขยายกริยา เรียกว่า กริยาวิเศษณ์

¹ วลัย ฉิมไพบูลย์, "คำช่วยกริยาในภาษาไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท-บัณฑิต แผนกนิเทศศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2509 หน้า 6-78.

กริยาวิเศษณ์แบ่งเป็น 9 ประเภท คือ

1. กริยาวิเศษณ์ บอกอาการและภาวะ ใช้หลังคำที่ถูกขยาย

1.1 บอกอาการ เช่น เร็ว ช้า

1.2 บอกภาวะ เช่น เค็ดชขาด แนนอน

2. กริยาวิเศษณ์ บอกเวลา เช่น เช้า สาย

3. กริยาวิเศษณ์ บอกสถานที่ เช่น ใกล้ ใน

4. กริยาวิเศษณ์ บอกประมาณ เช่น มาก ครบ

5. กริยาวิเศษณ์ บอกความแบ่งแยก เช่น บ้าง ต่าง ๆ

6. กริยาวิเศษณ์ บอกความชี้เฉพาะ เช่น จริง เฉพาะ

7. กริยาวิเศษณ์ บอกความไม่ชี้เฉพาะ เช่น ทำไม อย่างไม่

8. กริยาวิเศษณ์ บอกคำถาม เช่น เมื่อไร เหตุใด

9. กริยาวิเศษณ์ บอกความรับ และปฏิเสธ เช่น ใช่ ไม่¹

และได้กล่าวถึงคำกริยาช่วยว่า ได้แก่ ได้ กำลัง ต้อง ฯลฯ คำเหล่านี้ช่วยบอกให้รู้กาล และมาลา ทำให้ความแจ่มแจ้งขึ้น²

ดร.นวรรณ พันธุเมธา ได้กล่าวถึงคำขยายไว้ในหนังสือไวยากรณ์ไทย ว่า "คำขยายคือคำที่ใช้ขยายคำหลัก หรือขยายคำขยายด้วยกันเอง คำขยายมี 4 ประเภท คือ คำที่ขยายได้ทั้งคำนามและคำกริยา คำที่ขยายคำนาม คำที่ขยายคำกริยา และคำที่ขยายคำบอกจำนวน"³

¹บรรจบ พันธุเมธา, ลักษณะภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522) หน้า 141, 189-196.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 163-174.

³นวรรณ พันธุเมธา, ไวยากรณ์ไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงเรื่องสารสันการพิมพ์, 2525) หน้า 23-53.

และได้กล่าวถึงคำที่ทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาไว้ว่า ประกอบด้วยคำ 13

ชนิด คือ

1. คำกริยา เช่น สูง แกล้ง
2. คำบอกจำนวน เช่น หลาย สอง
3. คำบอกลำดับ เช่น ก่อน ที่สอง
4. คำบ่งชี้ เช่น นี่ นั้น
5. คำบอกความสำคัญ เช่น แค่ ถึง
6. คำวิเศษณ์ เช่น วาย พลาน
7. คำบ่งเวลา เช่น จะ กำลัง
8. คำบอกความถี่ เช่น บ่อย เสมอ
9. คำปฏิเสธ เช่น ไม่ มี
10. คำบอกความเห็น เช่น ควร อาจ
11. คำบอกโอกาส เช่น บางที ปกติ
12. คำบอกผู้ทำร่วม ได้แก่ กัน
13. คำไม่ชี้เฉพาะ เช่น ทำไม อย่างไร

Richard B. Noss ได้กล่าวถึงคำช่วยกริยาไว้ในหนังสือ Thai Reference Grammar ว่า คำช่วยกริยา (Modal Verbs) มี 2 ประเภท คือ คำช่วยกริยาเฉพาะ (Specific modal verbs) เช่น เคย ต้อง อยาก ฯลฯ และ คำช่วยกริยาทั่ว ๆ ไป (General modal verbs) เช่น รัก ช่วย รีบ ฯลฯ¹

ผู้วิจัยเห็นว่าคำต่าง ๆ ที่พระยาอุปกิตศิลปสาร ดร. วิจิตร ณานนท์ ภาณุพงศ์ วลัย นิยมไพฑูย์ ดร. บรรจบ พันธุเมธา ดร. นววรรณ พันธุเมธา และ Dr. Richard B. Noss กล่าวถึง ต่างก็ทำหน้าที่ขยายคำกริยาทั้งสิ้น ฉะนั้นในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยจะศึกษา คำเหล่านี้ทั้งหมด และเรียกชื่อคำเหล่านี้ว่าคำขยายกริยา

¹Richard B. Noss, Thai Reference Grammar (Bangkok : English Language Center of the University Development Commission, 1964) pp. 114-118.

สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียง

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงหน่วยเสียงในภาษาดั้นล่าพูนโดยสังเขป สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงเกือบทั้งหมด ยกเว้น สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ จะใช้ตามสัทอักษรสำหรับภาษาดั้นเชียงใหม่ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง หน่วยเสียงของภาษาดั้นเชียงใหม่ ของ เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล¹

หน่วยเสียงในภาษาดั้นล่าพูนมีดังต่อไปนี้

1. พยัญชนะ

1.1 พยัญชนะต้น

พยัญชนะต้นในภาษาดั้นล่าพูน อาจปรากฏได้เพียงหน่วยเดียวเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือ ปรากฏร่วมกันเป็นพยัญชนะต้นควบ

1.1.1 พยัญชนะต้นเดี่ยว

พยัญชนะต้นเดี่ยวมี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ ได้ดังนี้

1. พยัญชนะกัก

พยัญชนะกักมี 11 หน่วยเสียง ได้แก่

/p-/	เช่น	/pa: ² /	"ปลา"
/t-/		/ton ⁵ /	"ต้น"
/c-/		/ca:ŋ ⁶ /	"ช้าง"

¹เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล, "หน่วยเสียงของภาษาดั้นเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2505.

/k-/	เขน	/ki:t ³ /	"แกบ"
/ph-/		/phəŋ ⁵ /	"ฝั่ง"
/th-/		/tha:¹/	"ทา"
/ch-/		/chom¹/	"ชม"
/kh-/		/khe:n ² /	"แขน"
/b-/		/bua¹/	"บัว"
/d-/		/din¹/	"ดิน"
/ʔ-/		/ʔuj ⁶ /	"ปู่, ย่า, ตา, ยาย"

2. พยัญชนะเสียดแทรก

พยัญชนะเสียดแทรกมี 3 หน่วยเสียง ได้แก่

/f-/	เขน	/faŋ ⁴ /	"รียบ"
/s-/		/sa:j¹/	"ทราย"
/h-/		/hɔ:n ⁶ /	"ร้อน"

3. พยัญชนะนาสิก

พยัญชนะนาสิกมี 4 หน่วยเสียง ได้แก่

/m-/	เขน	/mu:²/	"หมู"
/n-/		/na:m ⁶ /	"น้ำ"
/ŋ-/		/ŋu:¹/	"ไม้กวาด"
/ŋ-/		/ŋa:¹/	"งา"

4. พยัญชนะข้างลิ้น

พยัญชนะข้างลิ้นมี 1 หน่วยเสียง ได้แก่

/l-/	เขน	/luak ² /	"ฉลาก"
------	-----	----------------------	--------

5. พยัญชนะกึ่งสระ

พยัญชนะกึ่งสระมี 2 หน่วยเสียง ได้แก่

/j-/	เช่น	/ja: ¹ /	"ยา"
/w-/		/wa: ⁴ /	"คลองเกล้า"

1.1.2 พยัญชนะต้นควบ

พยัญชนะต้นควบที่สามารถปรากฏเรียงต่อกันเป็นพยัญชนะต้นควบ มีดังนี้

1.	/k-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/kw-/	เช่น	/kwa:n ⁵ /	"กว้าง"
2.	/c-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/cw-/	เช่น	/cwa:n ² /	"เพื่อ, คลั่ง"
3.	/t-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/tw-/	เช่น	/twa:j ¹ /	"ทาย"
4.	/kh-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/khw-/	เช่น	/khwe:n ⁴ /	"กำมัน"
5.	/ʔ-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/ʔw-/	เช่น	/ʔwa:j ⁶ /	"จิ้ม"
6.	/s-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/sw-/	เช่น	/swa:j ³ /	"เขย่า"
7.	/n-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/nw-/	เช่น	/tam ³ nwa:j ¹ /	"ท่านาย"
8.	/ñ-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/ñw-/	เช่น	/ñwa:m ⁴ /	"ขย่ม"
9.	/ŋ-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/ŋw-/	เช่น	/ŋwa:j ⁶ /	"หันกลับ"
10.	/l-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/lw-/	เช่น	/lwa:t ⁴ /	"เรียบ ๆ"
11.	/j-/ และ /w-/	เรียงต่อกันเป็น	/jw-/	เช่น	/jwa:t ³ /	"ตก, หล่น, พังลงมา"

1.2 พยัญชนะท้าย

พยัญชนะท้ายในภาษาถิ่นลำพูนมี 9 หน่วยเสียง ได้แก่

/-p/	เช่น	/hu:p ⁴ /	"รูป"
/-t/	เช่น	/bat ² /	"บัตร"
/-k/	เช่น	/hak ⁵ /	"รัก"

/-ʔ/	เช่น	/pɔʔ ² /	"รวม"
/-m/	เช่น	/tem ² /	"เต็ม"
/-n/	เช่น	/ci:n ¹ /	"ตะกั่ว"
/-ŋ/	เช่น	/co:ŋ ⁵ /	"รม"
/-w/	เช่น	/ka:w ¹ /	"กาว"
/-j/	เช่น	/khwa:j ² /	"สาย"

2. สระ

สระในภาษาถิ่นลำพูนมี 21 หน่วยเสียงแบ่งได้เป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่

2.1 สระเดี่ยว

สระเดี่ยวสามารถแบ่งย่อยได้อีกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1.1 สระหน้า

สระหน้ามี 6 หน่วยเสียงได้แก่

/i/	เช่น	/kin ² /	"กิน"
/i:/	เช่น	/ci: ² /	"คูน"
/e/	เช่น	/het ² /	"เห็ด"
/e:/	เช่น	/le:k ⁴ /	"เลข"
/ɛ/	เช่น	/kwen ³ /	"ข่านาญ"
/ɛ:/	เช่น	/ne: ² /	"แหน"

2.1.2 สระกลาง

สระกลางมี 6 หน่วยเสียง ได้แก่

/ɨ/	เช่น	/mik ² /	"หมึก"
/ɨ:/	เช่น	/pɨ: ¹ /	"ขว้าง, โยน"
/ə/	เช่น	/kət ³ /	"เกิด"

/e:/	เช่น	/phə:n ⁵ /	"ตั้ง"
/a/	เช่น	/paʔ ² /	"พบ"
/a:/	เช่น	/wa:n ² /	"หวาน"

2.1.3 สระหลัง

สระหลังมี 6 หน่วยเสียง ได้แก่

/u/	เช่น	/buŋ ¹ /	"กระจาก"
/u:/	เช่น	/lu:k ⁴ /	"ลูก"
/o/	เช่น	/thoŋ ² /	"ลุง"
/o:/	เช่น	/po: ⁵ /	"بيب"
/ɔ/	เช่น	/kɔʔ ² /	"เกาะ"
/ɔ:/	เช่น	/tɔ: ² /	"คอ"

2.2 สระเลื่อน

สระเลื่อนมี 3 หน่วยเสียง ได้แก่

สระเลื่อน /ia/

หน่วยเสียงสระเลื่อน /ia/ ในภาษาถิ่นลำพูนมี 2 เสียงย่อย คือ

1. เสียงสั้น [ia] เมื่อมีพยัญชนะ /ʔ/ เป็นพยัญชนะท้าย เช่น
/tiaʔ⁵/ "งอม; แก่จืดใช้กับผลไม้"
2. เสียงยาว [i:a] ในสองกรณีต่อไปนี้ คือ
 - 2.1 เมื่อไม่มีพยัญชนะท้าย เช่น /pia²/ "ควา"
 - 2.2 เมื่อมีพยัญชนะอื่นที่ไม่ใช่พยัญชนะ /ʔ/ เป็นพยัญชนะท้าย เช่น
/miaŋ⁴/ "ใบชาชนิดหนึ่ง"

/ia/

หน่วยเสียงสระเลื่อน /ɛa/ ในภาษาถิ่นลำพูนปรากฏเป็นเสียงยาวเท่านั้น

เช่น

/kia²/

"เกลือ"

/fɛak³/

"เผือก"

/mian²/

"เหมือน"

สระเลื่อน

หน่วยเสียงสระเลื่อน /ua/ ในภาษาถิ่นลำพูนมี 2 เสียงย่อย

1. เสียงสั้น [ua] เมื่อมีพยัญชนะ /ʔ/ เป็นพยัญชนะท้าย เช่น / phua²⁵/ "ดู"
2. เสียงยาว [u:a] ในสองกรณีต่อไปนี้
 - 2.1 เมื่อไม่มีพยัญชนะท้าย เช่น /lua/ "พื้น"
 - 2.2 เมื่อมีพยัญชนะอื่นที่ไม่ใช่พยัญชนะ /ʔ/ เป็นพยัญชนะท้าย เช่น /kuaŋ¹/ "ยวง"

3. วรรณยุกต์

วรรณยุกต์ในภาษาถิ่นลำพูนมี 2 ประเภทคือ วรรณยุกต์ระดับ และวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ

1. วรรณยุกต์ระดับ

วรรณยุกต์ระดับมี 3 หน่วยเสียง ไล่แก่

- 1.1 วรรณยุกต์ระดับกลางไซ้ 1 เป็นสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงนี้ เช่น /kha:¹/ "หน้ำคา"
- 1.2 วรรณยุกต์ระดับต่ำไซ้ 3 เป็นสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงนี้ เช่น /liŋ³/ "ลาค"
- 1.3 วรรณยุกต์ระดับสูงไซ้ 5 เป็นสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงนี้ วรรณยุกต์ระดับสูงแบ่งเป็น 2 เสียงย่อย ไล่แก่

1.3.1 วรรณยุกต์ระดับสูง - สั้น

วรรณยุกต์ระดับสูง - สั้น จะปรากฏในพยางค์ที่มีสระเดี่ยว เสียงสั้นลงท้ายด้วยพยัญชนะ /p/ /t/ /k/ หรือ /ʔ/ หรือพยางค์ที่มีสระเลื่อนเสียงสั้นลง

ท้ายควยพยัญชนะ /ʔ/ เช่น

/hap ⁵ /	"รับ"
/kit ⁵ /	"คิด"
/phaʔ ⁵ /	"พระ"
/piaʔ ⁵ /	"อวก"

1.3.2 วรรณยุกต์ระดับสูง - ยาว

วรรณยุกต์ระดับสูง - ยาว จะปรากฏในพยางค์ที่มีสระเดี่ยวเสียงสั้น ลงท้ายควยพยัญชนะ /m/ /n/ /ŋ/ /w/ หรือ /j/ หรือพยางค์ที่มีสระเดี่ยวเสียงยาว หรือสระเลื่อนเสียงยาว ไม่มีพยัญชนะท้าย หรือพยางค์ที่มีสระเดี่ยวเสียงยาว หรือสระเลื่อนเสียงยาวลงท้ายควยพยัญชนะ /m/ /n/ /ŋ/ /w/ หรือ /j/ เช่น

/taŋ ⁵ /	"ตั้ง"
/pa: ⁵ /	"ป่า"
/cɛa ⁵ /	"นิทาน"
/ba:n ⁵ /	"บ้าน"
/thuam ⁵ /	"ท่วม"

2. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ

วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับมี 3 หน่วยเสียง ได้แก่

2.1 วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับต่ำ - ขึ้น ใช้ 2 เป็นสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงนี้
วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับต่ำ - ขึ้น แบ่งเป็น 2 เสียงย่อย คือ

1. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับต่ำ - ขึ้น - สั้น

วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับต่ำ - ขึ้น - สั้น ปรากฏในพยางค์ที่มีสระเดี่ยวเสียงสั้น ลงท้ายควยพยัญชนะ /p/ /t/ /k/ หรือ /ʔ/ หรือพยางค์ที่มีสระเลื่อนเสียงสั้น ลงท้ายควยพยัญชนะ /ʔ/ เช่น

/tap ² /	"ทับ"
/kaʔ ² /	"กะ"

/pia²/

"เปียก"

2. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับต่ำ - ขึ้น - ยาว

วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับต่ำ - ขึ้น - ยาว ปรากฏในพยางค์ที่มีสระเสียงสั้นลงท้ายด้วยพยัญชนะ /m/ /n/ /ŋ/ /w/ หรือ /j/ หรือพยางค์ที่มีสระเดี่ยวเสียงยาวหรือสระเลื่อนเสียงยาว ไม่มีพยัญชนะท้าย หรือพยางค์ที่มีสระเดี่ยวเสียงยาวหรือสระเลื่อนเสียงยาว ลงท้ายด้วยพยัญชนะ /m/ /n/ /ŋ/ /w/ หรือ /j/ เช่น

/cam²/

"ยอด เครื่องใช้จับปลา"

/mu:²/

"หมู"

/hua²/

"หัว"

/hua:ŋ²/

"หวง"

/kuan²/

"กวน"

2.2 วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับต่ำ - ตก ใช้ 4 เป็นสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงนี้ เช่น /pɔ:⁴/ "พอ"

2.3 วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับสูง - ตก ใช้ 6 เป็นสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงนี้ เช่น /wɔj⁶/ "ปู่, ย่า, ตา, ยาย"